СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LIX. Ч. 32. ДЖЕРЗІ СИТІ і НЮ ЙОРК, ЧЕТВЕР, 8-го ЛЮТОГО 1951. No. 32. JERSEY CITY and NEW YORK, THURSDAY, FEBRUARY 8, 1951. VOL. LIX.

П'ЯТЬ ЦЕНТІВ в Злуч. Дер. Америки СІМ ЦЕНТІВ Закордоном Тел. „Свободи": BErgen 4-0807, 4-0237 Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 FIVE CENTS in the U. S. of America SEVEN CENTS Elsewhere

75 ОСІБ ЗГИНУЛО, 500 ПОКАЛІЧЕНИХ В ЗАЛІЗНИЧІЙ КАТАСТРОФІ

Потяг Пенсилвенійської залізниці „Брокер", який виїхав в год. 5 ввечорі з 1,000 подорожними з Ню Йорку в напрямі Лонґ Бренч і Асбері Парк,, у стейті Ню Джерзі, вискочив з рейків на скруті високого насипу коло місцевости Вудбридж в год. 5.48 і скотився вділ. В год. 5 ранку, в середу 7 лютого, повідомлено по радіо, що досі видобуто 75 трупів а 500 покалічених осіб приміщено по сусідніх шпиталях у Вудбридж, Перт Амбой, Савт Амбой та Ровей. Потяг мав усього 9 возів, з яких 8 перевернулося. Ним їхали робітники й бюрові працівники домів після покінченої праці в Ню Йорку. Насип був свіжий, щоб у тому місці перевезти потяг понад шлях, який саме направляють. Один поріг під рейками зломився під шостим вагоном. З радієвих повідомлень треба заключати, що потяг був переповнений і тому так багато жертв. Теж кажуть, що він їхав зашвидко і тому вискочив з рейків на скруті. — Є це одна з найбільших катастроф, які трапилися в околиці Ню Йорку впродовж останнього року. Дві інші трапилися на залізниці Лонґ Айленд Рейлровд, а саме коло Річмонд Гілл, Н. Й. 22 листопаду 1950, коли то згинуло 79 подорожних і коло Роквіл Сентер, Н. Й., 17 лютого 1950, при чому згинуло 32 осіб. — Цілу ніч сотні людей стоять коло місця катастрофи в Вудбридж і коло шпиталів та труларень, щоб розпізнати чи віднайти своїх рідних. Вся околиця змобілізована для постачання крови для покалічених, щоб врятувати їх від смерти. Здогадуються, що під румовищами вагонів є більше жертв катастрофи.

СТРІЛОЧНИКИ ЗАНЕДУЖАЛИ НА ПІДСТАВІ ПОРОЗУМІННЯ

Шікаґо. — Уряд покликав 20 свідків на розправу проти юнії залізничних стрілочників, які почали страйк 13-15 грудня 1950 р. як „хворі". Свідки мають доказати, що страйк був на підставі попередньої змови, а не з причини недуги, отже це був непослух судовому наказові який був виданий на домагання федерального уряду. В другій половині грудня повернулися стрілочники до праці не тому, що суд наказав, а тому, що юнія добилася кращої платні, твердить федеральний прокуратор. Один зі свідків посвідчив, що справді була змова між стрілочниками. Інший свідок зізнав, що йому погрожували смертю, якщо він не вийде на страйк, а крім цього його прогнали з юнії.

КОНҐРЕС НЕ УХВАЛИВ НІ ОДНОГО ЗАКОНУ В СІЧНІ

Вашинґтон. — Стенографічний протокол Конгресу, що появляється під назвою „Конґрешенел Рекорд" виказує 876 сторінок друку в місяці січні, а в ньому поміщені самі промови сенаторів і конґресменів. Законодатні комісії радили над сотнями різнородних законопроектів і відослали їх до нарад повних палат, одначе ще ніодин бил не перейшов обі палати.

Захід „розчарований" відповіддю Москви в справі конференції

Париж, 7 лютого. Тут, подібно як у Вашинґтоні і Лондоні, проголошено текст совєтської ноти, переданої західним урядам у відповідь на їх ноти в справі чергової зустрічі міністрів закордонних справ чотирьох великодержав. В совєтській ноті зустрічається знову повно обвинувачень проти західних потуг за ремілітаризацію Німеччини та ставиться цю проблему за головний предмет нарад, хоча формально не відкидається можливостей обговорити й інші справи, якщо вони будуть західними аліянтами відповідно спрецизовані. В західних дипломатичних колах не скривається „розчарування" совєтською нотою, яка сама по собі не вносить нічого нового в цілу справу і теж не дає жадних конкретних надій на можливість „перелому" в східно-західних стосунках. Совєтською відповіддю найбільше розчаровані французи, бо це вони власне були головним опонентом в плянах та заходах включення в західно-европейську оборонну підготовку Німеччини, не бажаючи „дразнити" Совєтів. В своїй ноті Совєти, погоджуючись на обговорення теж інших проблем і не тільки справи Німеччини, дають до зрозуміння, що коли б західні аліянти бажали взяти на порядок теж далекосхідні справи, то на такій конференції повинен бути приявний комуно-китайський представник. У Вашинґтоні вважається ще й цю совєтську ноту незадовільною і західні аліянти, заки остаточно погодяться на конференцію міністрів, звернуться до Совєтів ще одною нотою, домагаючись дальших „вияснень".

АМЕРИКА ПРИГОТОВЛЯЄТЬСЯ ДО РОЗМОВ ЗА БАЛКАН НА КОНФЕРЕНЦІЇ

Вашинґтон, 6. лютого. — Злучені Державя зовсім не одушевляються можливістю нових дипломатичних переговорів з Совєтською Росією, а якщо до цього дійде, то будуть обстоювати заключення вирового договору з Австрією і питання поновного озброєння Болгарії, Румунії й Угорщини, як теж інших справ, які відносяться до безпеки Югославії. Тут уважають нову совєтську ноту за зразок типової московської пропаганди, який теж дає можливість нових переговорів міністрів Чотирьох Потуг у Парижі.

Америка глядить з негодуванням на втримування великої російської армії в згаданих країнах, ніби то для забезпечення комунікацій з своєю армією в Австрії, а вже не може ніяк погодитися на зріст боєвих сил сателітів, хоч Росія приступила до угоди з Америкою, Францією й Англією, що ті три країни матимуть обмежене число війська. Через збільшення збройних сил у тих країнах Росія причинилася до посилення напруження між Сходом і Заходом. В останніх днях американський загальний амбасадор д-р Филип Джессуп перевів розмови з представниками Франції й Англії над питанням, чи не належало б включити теж і балканські справи, а головно забезпеку для Югославії, в денний порядок конференції Чотирьох Потуг, якщо до неї дійшло б. Говорять теж про можливість прилюдної заяви Америки, що напад на Югославію буде вважатися за подібний напад, як виконано на Корею. Теж видвигають домагання, щоб відбути чергову конференцію у Вашинґтоні, бо секретар стейту Ачесон дуже зайнятий іншими справами і не має часу на подорож до Европи.

ХОЧУТЬ ВІДДІЛИТИ „ГОЛОС АМЕРИКИ" ВІД ДЕПАРТАМЕНТУ СТЕЙТУ

Вашинґтон. — Сен. Вилєем Бентон вийшов з домаганням відділити радієву програму „Голос Америки" від департаменту стейту, щоб зробити цю агенцію безпосередньо залежною від президента. У такий спосіб втримувано інформативну службу підчас першої й другої світових воєн, а теперішня психологічна війна рівняється тамтим обом і тому треба посилити належно американську пропаганду за правду. У цій справі оприлюднено листи між сенатором і секретарем стейту, які вказують на різницю поглядів. Ачесон дальше обстоює, щоб „Голос" був голосом департаменту стейту для посилення його політики.

МОСКВА ЗНОВУ ДОМАГАЄТЬСЯ „ЗАСУДУ" АМЕРИКИ „ЗА АГРЕСІЮ"

Лейк Соксес, 7 лютого. Совєтський представник в Політичному Комітеті Генеральної Асамблеї О.Н. вніс вчора нову резолюцію, домагаючись „засуду" Злучених Держав за здогадні налети американської авіяції на комуно-китайську територію. Совєтський Союз домагається рівночасно „негайної акції" Ради Безпеки у зв'язку з попереднім вже совєтським і комуно-китайським обвинуваченням Америки за „инвазію" на Формозу. В совєтській резолюції стверджується, мовляв американські літаки вже 328 разів порушили суверенність китайської території. Совєтську резолюцію піддержували сателітські представники, тоді як інші вважають її „систематичною фалсифікацією історії". Наради продовжуватимуться.

НЕПОТВЕРДЖЕНА ПРИЯВНІСТЬ КЛЕМЕНТІСА В НІМЕЧЧИНІ

Франкфурт, 7 лютого. — Речник американського Високого Комісаріяту в Німеччині заявив, що він „чув", що д-р Владемір Клементіс, колишній комуно-чеський міністер закордонних справ, який „зник" нагло з Праги, мав би находитися в американській зоні Німеччини. Він рівночасно додав, що як це відповідає правді, то „ми не маємо нічого спільного з його приходом сюди". Теж з жадного іншого боку офіціяльно не потверджується приявности Клементіса в будьякій західній зоні, але „загально вважається", що він там є. Припускається можливість, що він міг би бути під опікою американського командування або Центральної Розвідчої Служби, яка в подібних випадках та з різних міркувань не подає жадних інформацій, як довго не закриті сліди після втечі та як довго триває переслухання.

ЧЕРВОНІ В КОРЕЇ ВІДСТУПАЮТЬ НА НОВІ ПОЗИЦІЇ

ДАЛЬШІ УСПІХИ АЛІЯНТІВ НА ФРОНТІ БІЛЯ СЕУЛ

Токіо, 7 лютого. Комуно-китайські війська на західному фронті в Кореї відступили вчора на нові позиції та почали творити нову оборонну лінію на передмістях Сеул, колишньої столиці Корейської республіки, як сильні з'єднання аліянтських військ, під прикриттям великої кількости танків і артилерії, врізались глибоко в дотеперішні ворожі позиції, здобуваючи важливі стратегічні пункти і загрожуючи головним масам ворожих військ. Відступ червоних почався вже перед двома днями, тоді як задні сторожі головних ворожих сил ставили запеклий опір аліянтському походові, щоб вможливити відступ головним силам. Передні загони аліянтських військ були вчора віддалені ще тільки около 4 милі від Сеул. Теж на центральному секторі фронту сильні з'єднання аліянтської піхоти і танків продовжували свій „пробний наступ" на ворога, відкидуючи його дальших чотири милі взад в гористому терені. Під час вчорашніх боїв ворог знову втратив около 1,500 вояків вбитими, тоді як загальні ворожі врати від часу аліянтського „обмеженого наступу", що почався 12 днів тому, розцінюються на поверх 42,000 вояків. Аліянтське командування стверджує, що ворожий спротив з кожним днем збільшується і ворог кидає до бою щораз більші і щораз свіжі сили. Повітряна розвідка стверджує, що ввесь простір між теперішньою фронтовою лінією і містом Сеул вкритий позиціями ворожих військ, що правдоподібно приготовляються до оборони Сеулу „за всяку ціну", головно з політичних мотивів, бо стратегічна вартість того міста далеко на таку ціну не заслуговує. Аліянтські війська продовжували свій „обмежений похід" вперед теж здовж західного побережжя, маючи сильну піддержку з боку аліянтських воєнних кораблів і авіяції. До найзапекліших боїв доходило вчора на фронті біля Сеул на заході та біля Інчон на центральному секторі.

ЦІНА ВІЙНИ В КОРЕЇ: 100 БОЛЬШЕВИКІВ ЗА ОДНОГО АЛІЯНТА

Корея, 7 лютого. Ген. Ріджвей, командант Восьмої Армії, заявив вчора кореспондентам, що ціллю вже двотижневого аліянтського „обмеженого наступу" в Кореї є насамперед „вибити якнайбільше комуністів якнайменшим коштом", а не будь-які територіяльні здобутки. Ген. Ріджвей рівночасно вияснив, що ту ціль вповні досягається, бо в поодиноких битвах гине пересічно 100 комуністів за кожного вбитого аліянтського вояка.

МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КИТАЙСЬКИХ ВІЙСЬК

Токіо, 7 лютого. Тут в поінформованих військових і дипломатичних колах вважається, що ген. МекАртур робить дальші заходи, щоб переконати Вашинґтон про доцільність використання національно-китайських військ Чіянґ Кай-ші з Формози у війні в Кореї та „деінде", включно з десантом на китайському континенті. Стверджується, що раніше американський уряд був рішучо проти того, не бажаючи дати комуно-китайському урядові причини до інтервенції в Кореї. Але тому, що та інтервенція наступила і без причин, ці міркування тепер втратили свою переконливу силу.

42 ЯПОНЦІВ ПРИЙШЛИ, ПОБАЧИЛИ І ПОВІРИЛИ

Йокогама, 7 лютого. Тут приїхало з Бразилії 42 японців, щоб переконатися чи Японія справді програла війну, в що вони ніяк не хотіли повірити, хоча від того часу пройшло вже майже шість років. Побачивши скрізь американських вояків, один з японців повірив, заявляючи: „вони справді набили нас!"

РОБЛЯТЬ ДОСВІДИ З АТОМОВОЮ АРТИЛЕРІЄЮ

З Лас Веґас, у Неваді, наспіли звідомлення про п'ятий атомовий вибух, упродовж останніх 11 днів, який був найсильніший зі всіх. Уряд не дає ніякого вияснення, що це діється, одначе Вилйем Л. Лоренс, фаховий знавець атомових справ з газети „Ню Йорк Таймс" прийшов до висновку, що ці досвіди вказують на можливість випробування атомових куль для вжитку артилерії. Такі кулі були б жахливою зброєю на полі боїв у майбутній війні.

Ген. Коллінс заповідає атомові кулі.

Вашинґтон. — Голова ген. штабу армії, ген. Лотон Дж. Коллінс, сказав, що Злучені Держави будуть мати гарматні атомові кулі в недалекій майбутності. Крім того за кілька років будуть готові керовані стрільна з атомовими головками. У розмові з редактором „Ю. С. Нюз енд Ворлд Ріпорт" генерал заявив, що нові роди атомової зброї будуть далеко цінніші ніж атомові бомби для тактичного вжитку проти армії на полі бою ніж дотеперішні атомові бомби. З уваги на ці й інші винаходи військові провідники Америки набрали віри, що західну Европу можна буде оборонити від „комуністичних орд" і не треба буде організувати армії з тільки дивізій, що їх поорганізувала Росія. Теперішні атомові бомби надаються як стратегічна збоя для скидання на осередки воєнного промислу, заявив генерал Коллінс.

ДОПОВНЕННЯ В ПРАВЛІННІ СПІЛКИ РАДЯНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ УКРАЇНИ

Згідно з повідомленням совєтської преси, в Києві відбувся з'їзд Спілки Радянських Письменників України, на якому переведено цілий ряд доповнень до правління Спілки. Виходить, що до складу правління додатково обрані: Ю. Яновський, Б. Палійчук, В. Козаченко, А. Хижняк, Л. Новиченко, С. Крижанівський, Я. Баш Остап Вишня, Ю. Збанацький, В. Собко, М. Стельмах, О. Донченко і Ю. Гойда. До складу президії спілки додатково обрані: М. Рильський, П. Воронько, Ю. Яновський, О. Вишня, Л. Новиченко, В. Собко. Зступниками голови правління додатково обрані: М. Бажан, і В. Некрасов. Поширено також склад секретаріяту, до якого введені: Ю. Яновський, В. Козаченко, Ю. Збанацький, Н. Рибак. Відповідальним секретарем Спілки пленум затвердив Ю. Збанацького. В дискусії над доповідями брали участь: Ю. Смолич, Л. Вишеславський, П. Бажан, Н. Упеник, А. Іонов, Ю. Яновський, К. Гордієнко, Ю. Шовкопляс, Д. Косарик, Д. Білоус, Л. Смілянський, Ф. Горчевич, А. Недзведський, Ю. Бурляй, В. Мінко, І. Верган, В. Козаченко, В. Пьянов, М. Фролов, А. Трипольський, В. Кондратенко, П. Козланюк, М. Каменський, А. Ющенко, Н. Шеремет, А. Хижняк, Ю. Кобилецький, Я. Шпорта, І. Цюпа, В. Собко, І. Статівка, А. Новицький, Л. Дмитерко, М. Рильський, Н. Воронько, А. Малишко, А. Клоччя, П. Панч, В. Попов, Л. Черкашина, П. Нікулін, К. Суханцев, Ю. Збанацький, Р. Кигинько. З промовою виступив О. Корнійчук.

Фото: А. Луцьків.

„ГАЛИВУД МІЖ УКРАЇНЦЯМИ В НЮ ЙОРКУ". Фільмові артисти Іван Годяк і його дружина „Ганнуся" Бакстер подивляють українські образи на виставці в книгарні „Сурма". (Допис на стор. 3-тій).

ЛЬВІВСЬКІ КАНДИДАТИ ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УССР

Львів. — Кандидатами у Верховну Раду УССР висунені: від Львівської залізничої виробничої округи, від Державного Університету ім. І. Франка, завкатедрою професора Михайла Івановича Рудницького. Від Львівської Червоноармійської виборчої округи висунено від елекролампового заводу Віктора Борисовича Васильєва.

● **Японський пастор відкрив засідання сенату** у Вашинґтоні молитвою у понеділок. Це був методиський проповідник Кіоші Танімото, який приїхав з Гірошіми.

БРИТАНІЯ КОНТРОЛЮЄ ЕКСПОРТ НА СХІД

Лондон, 7 лютого. Премієр Атлі, відповідаючи вчора на відповідний запит в Палаті Громад, заявив, що британський уряд „приглядається" експортові стратегічних матеріялів з Британії до комуністичних країн та що „у відповідних випадках" він той експорт „контролює". Премієр підкреслив виразно, що це відноситься до всіх комуністичних країн, а на окремий запит відповів, що до комуністичного Китаю британський уряд відноситься так само як до совєтської Росії. На запит, чи це є правдою, що Британія впродовж останнього року збільшила вп'ятеро свій експорт кавчуку до Китаю, премієр Атлі відповів, що той експорт взагалі є дуже незначний. Стверджується, що відповідно загострену контролю експорту стратегічних матеріялів до комуністичних країн виконують тепер, на домагання Злучених Держав, теж всі інші західно-европейські уряди.

ЗАЛІЗНИЧИЙ СТРАЙК ПОКІНЧЕНИЙ НА СХОДІ

Ню Йорк. — Залізничі стрілочники повертаються масово до праці після зазиву директора оборонної мобілізації Чарлса Е. Вілсона. Це уможливлює віднову правильного особового руху на всіх лініях, які привозять і розвозять робітників, зайнятих у місті. Одначе вісти з інших околиць і стейтів, повідомляють, що там положення не таке рожеве, як на Сході.

З Вашинґтону повідомляють про недокінчені переговори між власниками залізниць і всіми чотирма залізничими братствами (юніями) для загального наладнання непорозумінь. Юнійні представники відбувають ще окремі конференції з Краєвою Радою Посередництва в справі повороту до праці стрілочників, заки ще будуть викінчені переговори з власниками залізниць. Ідеться про пущення в рух вантажних потягів, які стоять непорушно з мільйонами тон набору і блокують залізничі рейки перед приспішенням особового руху. — З Шікаґо, як осередку страйку, звідомляють, що стрілочники повертаються до праці і що є надія на швидке привернення правильного залізничого руху.

В АМЕРИЦІ

● **Директор Стабілізації Цін,** Майкел В. ДіСал, заповів, що впродовж кількох днів появиться розпорядок на ціни м'яса і заборона вести чорний ринок. Кари будуть накладані не тільки на продавців але й на покупців.

● **Міські каледжі Ню Йорку** можуть бути злучені в один міський університет за пляном, який подає д-р Ордвей Тід, голова Ради Високої Освіти. Тепер є таких чотири колеґії: Сити Каледж, Бруклин Каледж, Гонтер і Квінс.

● **Плянують покликати до війська жонатих мужчин** у віці 19-26 років життя. Плян зголосив в Конгресі директор поборової служби, ген. Луїс В. Герші.

● **Упрощують англійську мову** військові власти при покликуванні вояків до збройних сил. Замість різнородних чотирьох слів від бранки до заклику, буде один зворот: „Покликано до активної військової служби".

● **Холодна зима в Мехику** спричинила втрату в цитрусових овочах вартости $12,000,000. Після незвичайних морозів в цій південній околиці прийшла посуха.

МОЖЛИВІСТЬ ВКЛЮЧЕННЯ ЕСПАНІЇ В ЗАХІДНУ ОБОРОНУ

Мадрид, 7 лютого. Тут в поінформованих закордонних колах стверджується, що включення Еспанії в оборонну Організацію Північно-Атлантійського Пакту, з її людськими і матеріяльними ресурсами, індустріяльними можливостями та географічним положенням, є одною з головних цілей американської політики на довшу мету. Такий розвиток вважається вповні виправданим, оцінюючи спроможність Еспанії з одного боку, а аліянтські оборонні потреби з другого. При цій нагоді звертається головну увагу на два факти: незвичайну важливість стратегічного положення Еспанії та високу вартість еспанського вояка, якого в Европі ставиться на другому місці після німців. Проте вважається, що Злучені Держави зможуть приступити до практичного здійснення тих своїх політичних цілей тільки після того, як буде відповідно завершена власна оборонна підготовка Франції та як буде вияснена справа німецької участи в західній обороні.

В СВІТІ

● **Новий п'ятирічний плян експлуатації і гноблення населення** мають проголосити на сесії Верховної Ради Совєтського Союзу, скликаній на 6-го березня.

● **Посадник західного Берліна,** Ернест Ройтер, вибирається на відвідини до Злучених Держав в дні 21-го лютого.

● **519 комуністів заарештувала** японська поліція в переведеній на них загальній облаві.

● **100,000 рекрутів і резервістів** покличе Швеція для „відсвіження" військового знання в цьому році.

● **Один американський батальйон** противоздушної оборони прибув до Німеччини в пляні загального скріплення стаціонованих там американських збройних сил.

● **Французький уряд віддає** до розпорядження американської авіяції 5 баз в Мароко.

● **Додаткових 112,000,000 долярів** ухвалив британський парлямент на оборонні видатки.

СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sunday, and holidays by the Ukrainian National Association, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N.J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.
Accepted for mailing at special rate of postage provided for Section 1130 of Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
На рік	$10.00	One year	$10.00
На пів року	$ 5.25	Six months	$ 5.25
На три місяці	$ 2.75	Three months	$ 2.75

Кожна зміна адреси коштує 10 центів.
За оголошення редакція не відповідає.
Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY 3, N. J.

ВИЛСОН І ПОЛЬЩА

Дня 3. лютого минуло 37 років від смерти великого американського президента-ідеаліста, Вудрова Вилсона. З цеї нагоди нюйорська польська газета „Нови Сьвят" помістила славну промову Вилсона, виголошену в Конґресі 8 січня 1918 року про воєнні цілі, припинення війни й замирення. Не звертали б ми на це уваги, бо ж це речі назагал відомі, якби не заголовок і коротка редакційна заввага газети „Нови Сьсят" про потребу пригадати тепер світові, що президент Вилсон перший заявився за те, що „Польща мусить бути вільна і мати доступ до моря".

Не маємо, очевидно, нічого проти цеї польської акції. Але заки світ пригадає собі те, що сказав Вилсон в 1918 році про Польщу, добре було б, щоб польські політичні діячі, чи взагалі всі поляки спершу вивчили добре цілу цю промову та пізнали її духа. „Нови Сьвят" передрукував один з проголошених тоді 14 пунктів Вилсона чорними буквами. Це пункт XIII., в якому говориться про відбудову Польщі. Сумніваємося, чи і ті чорні букви зарадять польській політичній сліпоті. Вона мабуть ще й тепер дозволить полякам добачити тільки те, що до вподоби, без огляду, чи воно справедливе й відповідне думкам та духові американського президента. Бо як говорити про незалежність Польщі й Вилсона, то треба зачинати від початку XIII-го пункту, в якому сказано: „Незалежна польська держава мусить повстати зі земель, замешкалих людністю безсумнівно польського походження..."

Як відомо, Польща загарбала по першій світовій війні силою і обманом землі, замешкалі в більшості людністю, безсумнівно не-польського походження. Так сталося зі західно-українськими землями, за які Польща почала війну. Знову ж на міжнароднім полі ведено дипломатичний процес, що спирався з українського боку на виявленні українським народом волі та на обвинуваченню Польщі в порушенні проголошених президентом Вилсоном принципів про самовизначення народів, а зокрема теж і цього пункту, в якому говориться про відбудову Польщі на землях з більшістю польського населення. Теж і американські українці впливали тоді на американський уряд і Раду Амбасадорів, щоб не ламали визнаних ними високих принципів, вказуючи одночасно на катастрофу, яка жде Польщу, якщо вона загарбає чужі землі, населення яких з тим фактом ніколи не погодиться.

Президент Вилсон, який промовляв в імені своїм, уряду, американського народу та його союзників, підкреслив у цій славній промові, що вже „минули часи підбоїв і загарбань" та що воєнні цілі мусять бути побудовані „на засадах справедливости". Великий президент добре знав, що будуть і такі політики, думки яких „будуть обертатись в мертвій минувшині", але до таких — як він зазначив — не звернені його принципи та цілі, оперті на справедливости. Тому теж Вилсон гарантував „кожному спокійному народові" можливість жити „власним життям", як ним живе і американський нарід.

Усе, що з принципів Вилсона можна було взяти для свого добра, Польща всеціло використала. Та цього їй було замало. По 120 роках своєї власної неволі, вона знову пустилась на грабіж чужих земель і поневолювання українців, білорусів, литовців та інших. Шляхом насилля дістала Львів і Вильно. Але чи це вийшло їй на користь? За 20 років втратила вона не тільки ці чужі міста, але й Краків та Варшаву! Ці речі повинні б стояти перед очима всіх поляків, коли згадують Вилсона та його принципи, які вони так ганебно поламали у відношенню до своїх сусідів.

Обов'язок відповідальности

Оповістка з Білого Дому в справі страйку з а л і з н и ч н и х стрілочників закидає „злу волю" провідникам юнії вагонових службовиків, яка об'єднує в собі теж і стрілочників. Провідники юнії договорилися 21 грудня 1950 в справі ліквідації непорозумінь щодо платні й відносин праці. Проте за місяць стрілочники почали наново страйк, наперед в містах на Заході, а пізніше поширили його майже на всі залізничі шляхи. Цей страйк, з уваги на небезпеку припинення транспорту у воєннім часі, не є звичайним страйком мирного часу. Вже з цього боку він вимагає всебічного насвітлення.

Страйк почався у вівторок минулого тижня в Шікаґо, Дітройті, Ст. Луїс, Вашинґтоні, Филаделфії й Бофало. Застрайкували стрілочники, тобто робітники, які пересувають залізничі рейки на різних перехрестних чи вилкових вузлах або таки на подвірях („ярдах") залізних станцій, щоб пустити потяги на властивий шлях. Великі промислові осередки мають повно таких „зворотниць", бо до них приїздять і з них виїздять сотки потягів денно. Америка загалом має 130 залізничих підприємств, які перевозять подорожних і набір шляхами, довгими на 225,000 миль, отже довжини одної третини усіх залізничих шляхів на світі. Цими рейками переїздить 45,000 льокомотив, 40,000 пасажирських вагонів і 1,800,000 товарових возів. Вони перевозять кожного року 650 мільйонів осіб і три біліони тон продуктів, тобто харчів, різних сталевих виробів і всього того, що країна має. Це просто життєва кров американського господарства. У такому часі, коли це господарство зайняте ще й величезною оборонною мобілізацією, важливість залізничих шляхів ще більша.

Коли стрілочники вийшли на страйк, збільшилась відразу небезпека залізничих катастроф, бо ж легко попасти поїздові на невластивий шлях. Тому саме стрілочників треба вважати за ключевих робітників, хоч їх розмірно не багато — кажуть, що 10,000. Коли вони несподівано „занедужали" і не явилися на своїх місцях праці, відповідальні залізничі управи не відважувались пускати потягів. Внаслідок того товаровий рух майже цілком припинено, залізничі посилки різних експресових компаній і пошти накопичено на двірцях і в магазинах, а постачання воєнних матеріялів, між ін. зимових одягів для вояків у Кореї, треба було перевантажувати на інші перевозові засоби великим коштом, бо було загрожене життя вояків, а з цим була теж загрожена й перемога Америки над ворогом. Щоденні новинки передають подробиці про розміри такого застою.

Оця несподівана криза прийшла по довгих і дуже складних непорозуміннях між управами залізниць і робітниками, зорганізованими в залізничих юніях, званих „братствами". У цій справі є заінтересованих 300,000 робітників і службовиків, а саме: машиністів, палячів, кондукторів, стрілочників, вагонових послугачів („трейнмен"), які пильнують руху потягів. Їх головне домагання таке, щоб їм скоротити 48-годинний тиждень праці на 40 годин без зменшення платні. Це значить тільки, що підвишка платні по 31 ц. на годину.

Непорозуміння п е р е й ш л и вже давно звичайний шлях, приписаний законом, який обов'язує обі сторони в спорі. На підставі закону, заки переговори перейдуть різні ступні спроб до порозуміння, робітникам не вільно страйкувати. Коли вже переговори перейдуть усі стадії, тоді закон дозволяє на страйк.

В серпні минулого року картина змінилася. Тому, що була загроза страйку, армія перебрала під свою управу залізничі підприємства. На підставі закону залізничі робітники переходять тоді під накази уряду і їм не вільно страйкувати. Одначе в грудні минулого року стрілочники, які належать до братства, тобто до юнії, зголосилися „хворими" і пішли домів. Ніхто не вірив що вони хворі. Уряд удався до суду, суд заборонив такий страйк, одначе вони не послухали. Аж як президент приготовив маніфест про виїмковий стан і оборонну мобілізацію і наказав стрілочникам „в імені країни" вернутися до праці, вони послухали, а юнія вела дальше переговори за платню. З кінцем грудня переговори перенеслися до Білого Дому. Там, по довгих короводах, підписала юнія згоду на підвишку платні по 25 ц. на годину і клявзулю, що на майбутнє платня буде управильнювана відповідно до життєвих коштів. Після підписання умови юнією, деякі відділи юнії відкинули умову з причини різних „технічних трудностей".

Тепер приходить дальша фаза „недуги" стрілочників. Урядовці юнії проголошують, що страйк не є „офіційний" і не видають членам наказу вернутися до праці. До того дехто твердить, що стрілочники хочуть зареагувати в цей спосіб на урядовий розпорядок про „замороження" цін і платень. Все це коштує країну вже сотки мільйонів долярів і виставляє Злучені Держави на посміховище союзників і ворогів. Бо ж уряд перебрав зобов'язання, щоб боронити світ від аґресії, а кілька тисяч невдоволених людей гальмує цілу акцію воєнного поготівля.

Юнійні стрілочники взялись диктувати цілому населенню свою волю. Це не перший раз діється таке в історії цеї великої і вільної країни. Крайня пора встановити межі, де кінчиться право і воля одиниці чи організації, а де починається сваволя, яка не рахується з ніякими моральними зобов'язаннями супроти цілого суспільства чи держави та ще в такому моменті, як от тепер рішний, коли країна у війні.

Оний

Стассен про союзників Заходу

Впродовж останнього пів-року Гарольд Стассен виступив з трьома політичними пропозиціями: Збомбардувати СССР атомовими бомбами; замиритися зі Сталіном; встановити на терені нинішнього СССР демократичні національні держави; — як на пів-року часу таки головокружні повороти.

Хтось скаже; Стассен політичний ексцентрик. Другий порахує його бігуново-різні пропозиції самореклямою, яка має на оці президентські вибори в 1952 році. Можна характеризувати три згадані виступи Стассена всіляко, коли не входити в мотиви й поштовхи, що до них довели. А ці мотиви й поштовхи грають найважнішу ролю.

Стассен — як багато інших американців борсається між двома екстремами (замиритися з Совєтами — чи знищити їх?). Це борсання між двома екстремами свідчить тільки про те, з яким несамовитим партнером мається діло, та як мало американець до таких партнерів привик.

Справа цілком проста: вихований у демократичних вольностях і мирній праці американець, з глибини душі ненавидить воєнну авантуру. — Коли ж, у дві всесвітні війни він надягав вояцький однострій, то робив це тільки на те, щоб він в Америці, а люди в світі, врешті мали мир і могли спокійно працювати. Та обидва рази теж і політичний провід його країни зробив кардинальні промахи й — практично беручи — занапастив перемоги на фронті. Після першої війни Америка перестала цікавитися справами світової політики. За той час в трьох державах Европи й одній азійській повиростали різної масти імперіялістичні диктатури, що знову запалили світовий пожар. Американець знову мусів надягати ненависний однострій і йти воювати. Впродовж другої світової війни, одна з цих диктатур (СССР) воювала по боці західніх демократій — проти трьох інших диктатур (Німеччина, Італія, Японія). Це був тимчасовий Союз демократій зі східнім диктатором. Хто знає хоч трохи Совєти, не уявляв собі, що демократії повірять у їх щиру дружбу. Сталося йнакше. Совєтам віддано всі козирі переможця, дано змогу полатати розторощену війною індустрію й узброїтися — а Америка й решта демократій фізично й духово роззброїлися. Наслідки цього такі, що за коротких років від закінчення війни — Кремль проковтнув дев'ять незалежних держав, а тепер збирається проковтнути інші. Це й причина, чому американець мусить надягати однострій утретє. Одначе цього миролюбному американцеві, очевидно забагато...

З історії цих п'яти літ знаємо, що американські й інші політики вичерпали всі можливості порозуміння з большевицькою Москвою. Все надаремно. Бо не можна погодитися з тим, який хоче уярмити цілий світ, зліквідувати всякий правопорядок, а з обезголовленої маси людей завести німий, робочий „колгосп тварин".

В таких умовах, зазив покінчити з потворним партнером „одним махом", з'являється — нормальним відрухом людини, що хоче врешті мати спокій. — До таких людей в Америці належить м. і. Гарольд Стассен. За те він від большевиків дістав „почесне звання" ворога СССР ч. 1.

В деякий час після своєї поради збомбардувати СССР атомовими бомбами, Стассен — як типовий американець — дістав викиди сумління: а може з Кремлем таки можна договоритись?.. Коли, руками корейських комуністів, Москва заходилася „прибрати" десяту (від закінчення війни) країну, Стассен зголосив охоту поїхати до Сталіна й досягти з ним „остаточного порозуміння". — Тоді ніхто в Москві не назвав його приятелем СССР ч. 1. І ніхто з Кремля не виявив охоти з ним говорити.

Вкінці Стассен поїхав у подорож довкола світу, щоб зібрати по змозі найдокладніші дані про те, що діється за залізною куртиною. Після приїзду до Америки Стассен знову засочив політичний світ своїми пропозиціями. Цим разом його ідея розбити совєтську тюрму народів збігається з другою ідеєю: побудувати на руїнах згаданої тюрми демократичні національні держави України, Естонії, Латвії, Туркестану, Польщі, Чехословаччини, Румунії, Болгарії і Мадярщини — (віримо, що проєктодавець має на думці теж Білорусь і інші поневолені Кремлем народи!). Крім того, Стассен питанням руба ставить ліквідацію совєтських концтаборів (невільної праці), привернення землі селянам на власність, свободу робітників організувати ся в вільні професійні спілки, свободу релігії і т. д.

Коли б Стассен проголосив був ці пропозиції не об'їхавши світу, їхня вартість була б невелика. Підозра доради „однобічних дорадників" (чого доброго — зпоміж поневолених Совєтами народів), була б надто спокуслива, щоб „добрі люди не причепилися до неї. Та, в даному випадку, така підозра відпадає. Як політична фігура з питомою вагою, Стассен з будьяким не говорив, а тому свої пропозиції міг оперти тільки на інформаціях, одержаних від авторитетних, безсторонніх і реальних політиків. Уже сам факт поїздки Стассена довкола світу (чи довкола СССР) доказує, що цим разом — заки вкраяти — чільний американський політик постановив десять разів зміряти. Це було необхідне, після того, як його намагання договоритися зі Сталіном виявилися безвиглядними, а порада збомбардувати головні міста СССР викликала сильні застереження щодо евентуальної реакції населення (головно, не-російських міст) на таке бомбардування. Покінчити з потворою „одним махом" виявилось нереальною мрією — і саме тому треба було шукати інших шляхів успіху.

Заки Стассен їздив по світі і збирав інформації про внутрішні сили в СССР, Західний світ — очима політиків, стратегів і журналістів — прозрів на одну істину: що, де б комуністи не виконували своє ремесло — то це завжди була, є й буде робота большевицької Москви. Це, нарешті цілком правильне ствердження, потягнуло за собою нарешті цілком правильний висновок: треба скарати не сателітський безвольний меч, — тільки московсько-большевицьку руку. Але як це на практиці виконати, ніхто не казав. Могутня сухопутня й повітряна совєтська сила, з одного боку, а здогадна совєтська атомова бомба, з другого, — приневолють людей залишити цей висновок у сфері „побожних бажань". Щогірше: люди, вроді журналіста Ліпмена, привезли з Европи вісті, мовляв, там ніхто й не хоче воювати. Дійшло до того, що впливовий сенатор Тефт радив „пождати, аж Европа сама схоче зброїтися".

Повернувшись до Америки Гарольд Стассен привіз нові, нечувані ще в практиці американської полинки й стратегії вказівки: як покінчити з н а йжахливішою п о т в о р о ю людства й завести тривалий мир на землі.

Не місце в цій статті широко розводитися над конечністю морального підложжя в політиці й війні; це окрема тема. Тут ствердимо коротко: тільки справедлива політика і справедлива війна може зроджувати фанатиків, поривати власні маси населення і з'єднувати союзників.

На цей преважний момент большевицькі фарисеї звертають бачну увагу. Їхня політика й їхні війни завжди „справедливі", бо комуністи йдуть „визволяти": селян і робітників від „визиску буржуїв", а поневолені народи від „загарбницьких націоналістів-поневоволювачів". І ця большевицька пропаґанда (бо, на практиці, це тільки пропаґанда!) звертається до кожної людини й до всіх народів.

Тільки сліпий і глухий може не здавати собі справи, яка могутня зброя в такій пропаґанді. Тому саме так тяжко зрозуміти, чому західній світ не говорить до поневолених большевиками людей і народів ясною, щирою мовою. Бо коли в нашу добу треба визволяти людину й народи від поневолювання, визиску, ба! — ліквідації — то йдеться про визволення з лабет червоного Кремля. За тридцять-три роки, большевики поневолили одну третину людського роду. Проте дотепер ні один офіційний державний муж Заходу не заговорив до цих людей. Ніби організується „походи волі", оповідається неясні історії по радіо, але гасла, яке на своїх прапорах вміла вписати Українська Повстанська Армія: — „Воля людині — воля народам!" — ніхто не вмів кинути. А тільки з таким гаслом — Західній світ, якому поневолені Совєтами народи вірять — може перемогти.

(Закінчення на стор. 3-тій)

З. Д.

ПЕРЕПРАВА

1)

Сьомим роковинам присвячую цю сторінку з щоденника.

Широкий, розлогистий беріг, півколом оперезаний Дністровими водами, був запруджений возами, кіньми, чоловіками, жінками, дітьми та подекуди з прив'язаними до возів коровами.

Й хоч була глибока північ, але над цим півострівцем висів глухий гамір, переплетений різкими викриками людей, що бичували з розбитої болотяги підводи, фирканням коней, скрипінням давно мащених возів, потріскуванням дров у розпалених тут і там багаттях, плачем десь на возі в халабуді маленької дитини, ревіння корови за загубленним телям а то й роспучливими прокльонами з д е н е р в о в а н и х чоловіків. У людини необізнаної з подіями склалося б враження, що це з'їхався великий ярмарок. Та це був не ярмарок, а річкова переправа. Утікали й переправлялися десятки тисяч тих, що зазнали „радісного й щасливого" совєтського „раю" з'їхавшись ось тут зі всіх кінців знедоленної України, а перед тим перейшовши коритарі тих палаців, де „не карають, а виправляють", а відтіль нарізавши мільйони кубометрів ліса на Калимі, Соловках, Сибірі, Архангельську та інших „не так віддалених окраїнах необятной родіни". Вичерпані з сил, стративши усе крім надії й віри в краще майбутнє, мандрують в чужі далекі краї шукати захисту, притулка й волі, шукати правди й справедливости.

Вузька, наскоро збудована німцями, переправа ледве пропускала третину тих, що прибували щоденно, і то в першу чергу німецьких вояків. Біля в'їзду на переправу згромадилось біля десятка черг із підвід та пішоходів, цивільних та військових, малих і старих, здорових і ранених, і трудно було розібрати в цій комашні хто з них має першенство. Кожен намагався просунутись першим, боязко кидаючи поглядом на дороги, що гадюками спускалися в долину до річки з заду.

Найбільш суперечок було аж біля мосту. Та все ж таки поволі їхали підводи, сунулись люди і чорною стрічкою зникали на тому щ а с л и в о м у боці за балкою. Рух на переправі не зупинявся круглу добу, чи то туман, чи дощ, чи сніг. Був початок березня, острий вітер, що тягнув з півночі долиною, жалив мов кропива. Люди кутались хто в що міг, тупцювали, розмахували руками і хлопали себе щосили аж по плечах, дули в задубілі кулаки і чекали ранку й потепління

Учора три совєтські літаки, що з'явилися в південь, скинули декілька бамб на переправу, та на щастя лише обабіч містка підняли високі стовбурі води вибухами. Та проте зробивши коло над табором, обсипали кулеметним огнем запруджену площу. Ця подія викликала страшну колотнечу, яка не заспокоїлась аж до наступлення темноти. Хоч ці відвідини великої втрати не принесли (було вбито одного чоловіка та дитину і двоє коней та ранено три особи), але моральний стан усього населення дуже захитався. Щохвилини поглядали на небо чи не прибули знову. Дехто кидав воза, сідав верхом на коня або чіплявся коневі за хвоста і намагався перебратися на той бік. Найбільшими ініціяторами цієї операції виявилися присутні тут калмики, що майже всі були на конях. Вони раптово з гуками, свистами й дикими криками кинулися мов в атаку цілою отарою на конях у воду із завзятістю надіючись на свою степову, завжди кочуючу вдачу, що часто підпорядковується не холодному розсудкові розуму, а поклику гарячого серця, і поплили. За їх прикладом пішло багато українців, переважно з посеред молоді. Чим далі вони відпливали від берега, тим тихіщі становилися їхні вигуки, а далі зовсім змінилися з войовничих вигуків сповнених надхненням перемоги, на роспучливі крики порятунку. Весняна, швидко хідна з кусочками криги, віруюча вода, сковувала холодом мязи як коням так і людям і в багатьох випадках всупереч бажанню верхівця тягнула його за течією, а потім закостенілого, посинілого, ховала разом з конем в своїй незміримій глибині. Ті, що перебралися на той бік, пускали коня, скоро скидали промокшу одежу, скажено бігали, виконуючи неймовірні фантастичні рухи, яких мабуть ніхто не занотував ніколи й в дикунських танцях, намагаючись таким чином здобути так потрібного для тіла тепла. Біля маленького багаття, що невідомо хто розпалив, тулились роєм, мов оси біля гнилої груші, десятки людей підставляючи то правий то лівий бік до цілющого всеспасаючого тепла. Вогонь як назло був маленький, бо ніхто не хотів іти по дрова і не міг забезпечити промерзлих людей. Багато потім з числа цих учасників мали в нагороду туберкульоз, броніт, ревматизм та багато інших недомагань усе своє життя, та всеж таки, життя, хоч будь яке, дороще смерти й люди ризикували, тому, що з-заду невідступно мов мара, брела примара большевизму, а та потвора жахливіша не лише найстрашнішої хвороби, а навіть смерти. Нарід хвилювався мов стривожені пчоли і гув вуликом. Кожен розумів, що ось тут, недалеко, може за цим ліском чатує ота страшна небезпека, що вже простягала не так давно свої щупальці-літаки. Дехто відїхав по течії, шукаючи броду або іншої переправи. Більшість почала будувати плоти з підручного матеріялу, втративши остаточно надію на можливість переїхати через міст. Пішло в рух все, розбирали вози, рубали прибережні верби, ломали огорожі, їхали в недалеко чорніючий ліс, на всякий випадок прощаючись з родиною, бо ніхто не був певен, що буде через годину. Над табором нависло щось страшне, неминуче.

Під покровом ночі, що окутала міцним сном недалеке село Жванці, Гаврило боязко підійшов до великої шопи колгоспного двора. Подивився на контору, де продирався через напів затулене вікно, єдиний вогник, поглянув на комбайн, що без двох коліс, напівсхилений, вирізблювався серед темряви на дворищі і крадькома підійшов до брами, яка на лоні довгої рудої стіни, зіяла мов яма з вибитого ока. Без довгих вагань й виборів зараз рішив, що з брами буде добрий пліт. Підняв руку, до верха недосягнув в добрий метр, шість кроків або два сяжні в ширину, ну та певно всі помістимося ще й харчів наберемо. Клацнув засувом, підважив кілком і брама скочила з завісів, стукнулась об землю і всією своєю дубовою масою навалила на Гаврила. З трудом вибрався з-під брами задовільнений уже забувся й за обережність відсапуючись поволік браму на дворище, а потім як малий хлопчик підскакуючи, побіг в табір за конем. Через пів години він оглядаючись мов злодій, тягнув конем здорову, міцно збудовану браму а в додаток зверху два соснових крижі. Цілу ніч Гаврило майстрував, прилаштовуючи крижі до плота на підмогу а на ранок дружина й троє дітей розмощували вузлики з харчами на плоті що гойдався на воді припнутий посторонком до коріння від верби, пень якої білів недалеко на березі. Гордий мов кум королю стояв на березі Гаврило й дивився на заклопотану дружину, яка не дуже тішилася винаходом чоловіка і своїм материнським інстинктом чула якесь нещастя, але тому, що після обстрілу з літаків вона уввесь час плакала й дорікала йому, що він нездара і нічого не вміє зробити, щоб вивести родину з цього сліпого кута, то тепер з тихою покорою розташувалась на цій „трісці". Коні з возом та корову рішив покинути, а взяв з собою лише харчі. Корова виплекана дружиною з телятка наче передчуваючи перед тим розлуку, мукала, витягнувши голову поверх задка біля воза. Коли б не діти, що так плачуть за молочком, була б і не брала з села та вони ж бідненькі і виросли без його і тілько в цьому оці дочекалися телятка то ще й ненаїлися. Бо раніш хоч і була корова, але стояла на колгоспному дворі усуспільнена і молоко все йшло на поставку державі, а прийшли німці, то майже всі корови пішли на мясо, телятко від нашої корови я випросила та й дочекалася знову корови, але не надовго, оповідала жінка, витираючи кінчиком хустки, якою була закутана, заплакані очі, і пригортаючи лівою рукою десятимісячну дитину до грудей.

Микола Понеділок

Голівуд серед українців

(ІВАН ГОДЯК і ЕНН БАКСТЕР В НЮ ЙОРКУ).

По суботам так надокучають ці телефони. Страх як! Багато не працюють, — а руху треба і тому за всякою дрібницею — до телефону. Відповідаєш коротко і майже автоматично.

Так і о четвертій годині. — Задзвонив.

Я взяв трубку і коротко:

— Чи Українська книгарня, чи господар дома? — доноситься міцний чоловічий голос.

— Нема, — кажу. — Будьте так ласкаві і задзвоніть пізніше.

— На жаль не можу, — відповідає голос. „Свій брат, скиталець", — подумав я, — бо мову має добірну.

— Тоді, — кажу, — зачекайте, я візьму олівець і запишу Ваш номер. — Похапцем взяв олівець і приготувався.

— Будьте ласкаві, — кажу, — скажіть чітко своє прізвище.

І міцний голос досить чітко відповів: — Іван Годяк.

Зрозуміло, що після цього м ніоелівец
мені олівець був непотрібний.

Я йому схвильовано відповів, що господар книгарні не тільки задзвонить йому, а навіть відвідає і особисто дізнається про його бажання.

І тут один з фільмових королів Голівуду — поперше, а наш брат по крові — по друге, — заперечив мені:

— Ні, — відповідає, — Я вас відвідаю. — Хочу купити для себе і для батьків гарних українських „рекордів".

— Приїжджайте, будь ласка, — кажу.

І чомусь аж двічі сказав: — „Дякую".

Відходжу від телефону.

„Годяк, — подумав я. — Один звизначних фільмових акторів Америки; а як чудово розмовляє по-українськи. Ніби не з Голівуду, а Полтави чи Львова..."

∵

Через пів-години статечний, молодий чоловік відчиняй двері і пропускає до книгарні елегантну паню.

Отже дорогий гість прийшов з дружиною, фільмовою зіркою Енн Бакстер.

Чую два відвідувачі між собою переглянулись.

— Знаєш, — каже один, — я ніби цього пана бачив у фільмі „Пані без пашпорту".

— Присяйбі, — каже інший, — я цією панею був зачарований у фільмі „Все про Єву".

Вся і всіх увага скерована на них. Не диво, Обличчя знані з екрану майже по всьому світі.

Годяк привітався по-козацькому, твердо:

— Добридень! — А потім до власника книгарні:

— Знайомтесь, це моя дружина Ганнуся. (Тоб-то Енн Бакстер!)

Ми були премило заскочені і до глубини душі вражені.

Як приємно було чути з уст славного американця таке сердечне, таке ніжне і таке українське слово: „Ганнуся". Відразу Ганнуся почала разглядати писанки.

— Яка чудова робота! — сказала вона по-англійськи.

В мене якраз оце зараз була нагода з нею поговорити. Але я знаю кепсько англійську мову. Тому лише запитав її ломано по-англійськи:

— Вам подобаються українські писанки?

Яке ж було моє здивування, коли на своє ломане англійське питання я дістав чисту українську відповідь:

— О, дуже люблю!

Я почервонів, Енн Бакстер засміялася і глянула в бік чоловіка. Він теж посміхнувся.

Я зрозумів його посмішку. — Іван свою дружину непогано познайомив з українською мовою.

Далі увагу шановних гостеј звернула лялька в українському одязі. Вони її розглядали з таким захватом, що здавалось — вона їм пригадала щось минуле, приємно минуле і до болю рідне... рідне. Пані Бакстер не приховує свого захоплення.

— Гарний одяг. Так оце так вдягаються на Україні?

Я поправив її:

— Ні, кажу, — колись вдягалися. Тоді, коли на Україні було добре. Енн ніяково зашарілася. Ми відчули, що вона вірно зрозуміла виправлення.

— Візьмемо ляльку до хати, — каже Енн до чоловіка — по-англійськи.

— Добре. — А потім до нас:

— Я вже давно ношуся з думкою купити Ганусі український одяг.

Знайомимо їх з нашою піснею. Вони слухають уважно бандуристів.

— Величній хор! — зауважує Енн.

Змінюємо пластинку. Веселий темп гуцулки і коломийки виводить Ганнусю з рівноваги. Вона підспівує і легенько пританцьовує.

До книгарні заходить наш визначний поет Євген Маланюк.

Через хвилю господар знайомить славного поета з не менш славними акторами.

Ще мить і зав'язується щира дружня бесіда. Пан Євген розповідає американським акторам про багатющі скарби української драматичної літератури, про Миколу Куліша, про його „Патетичну Сонату", „Народного Малахія", і „Мину Мазайла".

— Шкода, що я до цього часу не знайомий з цими творами, — зауважує Годяк.

— Основне, що ви цікавитесь ними. Ми Вас познайомимо! — впевнено говорить Маланюк.

Вони вже р о з л у ч у ю т ь с я друзями і міцно тиснуть собі один-одному руки.

Подружжя дуже цікавиться графікою. Господар дістає графіку Нарбута і показує їм.

— Джан, — каже Енн до чоловіка, — та ця ж графіка може бути прикрасою не лише для українців.

∵

Перед від'їздом панство Годяк-Бакстер купують чудовий образ Пречистої з Сином, роботи Ярослави Сурмач. Я не втримав цікавости і запитав:

— Певно подарунок для батьків готуєте?

— Так, — відповідає вона. Скільки я образів бачила а такого смутку в очах Пречистої ще не зустрічала.

О, коли б я знав добре англійську мову. Я б без надуми сказав:

— Правда Ваша, правда! — Ніхто більшого смутку не відтворить, як українець, бо він багато застраждав.

Але, думаючи так, лише зідхнув.

І вже тоді, коли Іван Годяк був біля самого порогу, я підійшов до нього і вибачаюче запитав:

— Пробачте, коли Ваша ласка, дайте мені відповідь на декілька запитань.

— Прошу, — сказав він, посміхаючись.

— Чи Ваші батьки українці?

— О, певно, — відповів Годяк.

— Чи знаєте, що симпатію українців Ви здобули собі фільмом „Недільний гість".

— Знаю це з листів. Цей фільм мені взагалі дуже пам'ятний, бо, власне, в ньому я вперш познайомився з Ганнусею. Чи так? — звернувся він до дружини.

— Правда, — сказала, червоніючи Енн Бакстер.

Я продовжував:

— Чи тяжкий шлях стелився Вам до Вашої фільмової кар'єри?

— Не легкий, клопче, — була відповідь. — Нічого легко не дається. Треба було великої праці і великих старань. Хоч тут мені була велика поміч від батька. Він теж актор.

— Чи крім Вас є ще українці в Голівуді?

Годяк щиро розсміявся:

— Безперечно є.

— Можете подати їх прізвища?

— Це зайве, — була відповідь. — Хто почуває себе українцем, той цього не скриває.

— В яких фільмах в найближчому часі Ви з дружиною будете грати?

— Бачу по Вас, що Ви цікавитесь фільмом, — отже, якщо фільм появиться з нашою участю, Ви його перший побачите. Основне — не в якому фільмі грати, а як грати. А останнє можна рішити при перегляді.

Я сердечно дякую обом голлівудцям.

Годяк у відповідь приязно киває головою, а Ен Бакстер просто по українському відказує:

— Прошу дуже.

∵

Відходили вони, як старі знайомі. Всіх поздоровляли і бажали всього ліпшого. Вже за порогом я запитав Годяка:

— Чи можу я Вам вислати „Патетичну Сонату"?

— Буду Вам дуже вдячний!

— А як Вам, власне, писати листа, — не вгадав я, — чи...

— Можете по-українському. Я по нашому читаю теж добре.

Вже на вулиці Енн Бакстер і Івана Годяка настигає фотограф і робить з них знимку біля їхнього улюбленого образу Пречистої зі Сином.

Два актори, знані і люблені всією Америкою, сідають в авто і від'їжджають, залишивши по собі враження простих, благородних людей.

ВЕЛИКИЙ СЕЗОН УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В БРУКЛИНІ

Українська громада в Бруклині переживає справді свій великий сезон культурної і громадської праці. Для прикладу вистачить згадати, що тільки впродовж останнього місяця там в Народному Домі при Гренд Стріт відбулися такі імпрези: 14 січня — Вифлеємський Вертеп; 21-го січня — Старокрайове весілля; 28 січня — Свято Соборности і річниця Крут. На найближчу суботу, 10-го лютого, там знову заповіджено оригінальну Ревію, що має бути справжньою атракцією не тільки в місцевій громаді, але й в загальних формах наших культурних і розвагових імпрез. З приємністю і признанням стверджується, що в цій громаді щораз краще наладнується повна і гармонійна співпраця між місцевими і новоприбулими громадянами. Цій обставині у великій мірі й треба завдячувати теперішній „великий сезон".

Стассен про союзників Заходу

(Закінчення зі сторони 2-гої)

Та справа не в якомусь однобічному визволенні підсовєтських народів, моралі ради. — Положення таке, що нині і вільні нації Заходу і поневолені Москвою народи мусять об'єднатися й напружити всі сили, щоб визволити від марева загляди — цілий світ. Поняття: вільний народ, чи поневолений — відпадає. Лишається тільки питання: хто по чий бік (стоїть)?

Як трагічно в аліянтському таборі стоїть справа з „дійсними аліянтами (союзниками), показала Корея. Це врешті доказують і безконечні намагання зліпити армію Атлантійського блоку: одні затягають справу, щоб якнайбільше виторгувати (німці), другі бояться німецького союзника, інші воліють торгувати (ніж воювати) з китайськими комуністами, а ще інші оглядаються на „задні колеса", на випадок, якби большевицькі армії одної днини втяли жарт і помашерували до Атлантійського океану.

Але, коли Айзенгаверові навіть пощастить створити „атлантійську армію: чи її сили вистачать на большевиків?.. — Чи люди, які не знають ані небезпеки большевизму ані мотивів, чому вони воюють, дадуть раду московсько-большевицьким фанатикам, що йдуть за ясну ціль — здобути світ? Чи в одній третій частині пережерті комунізмом Франція й Італія, зможуть кинути в таку війну весь тягар свого потенціялу?..

До речі: Москва воює не тільки своїми арміями. В кожній країні світу вона має свої — більше, чи менше сильні — п'яті колони місцевих комуністів. Навіть там, де ці колони, числом слабі, вони сіють пострах і приневолюють уряди витрачувати багато сил, часу і гроша, щоб їх поборювати. Бо цей, внутрішній ворог невидимий і особливо нищівний.

І знову перед реальними політиками стає питання руба: а де ж наші союзники внутрі ворога?.. Але дотепер ніхто з західних відповідальних державних мужів не завдав собі такого питання. А в той час там, за залізною заслоною у смертельному змаганні з комунізмом стоять не якісь групки-колони — тільки цілі багатомільйонові народи. В час, коли атлантійські народи — одверто кажучи — бояться зудару з большевизмом (хоч тільки так його можна знищити!), Українська Повстанська Армія, разом з повстанцями інших підсовєтських народів вже восьмий рік веде з Кремлем затяжну війну. Що це не казки з 1001 ночи те доказує союз СССР, сателітської Польщі й сателітської Чехословаччини, для поборювання УПА, рейди її частин по всіх сателітських країнах, ба! — в Західню Німеччину й Австрію.

Де є в світі приклад такого героїзму, в таких умовах і з таким ворогом?...

Так може боротися тільки народ, що бореться за життя і — ще цінніше! — волю.

Це, підчас своєї подорожі, узнав і зрозумів Гаролд Стассен. Бо „троблі", внутрі Совєтів, які нарешті він побачив, це ніщо інше, як уперта боротьба (на всіх ділянках-фронтах) українського, білоруського, литовського і інших поневолених Москвою народів за свої національні, демократичні держави. Йдеться тільки про те, щоб цим народам явно і славно їхнє Богом дане й довголітньою боротьбою з ворогом людства добре заслужене право на власне життя підтвердити й запевнити відповідну допомогу. А тоді Західний світ не потребує клопотатися про союзників.

Це є істина, яку підтверджує життя.

Чим швидше відповідальні політики і стратеги Америки, Англії, Франції і інших вільних держав зрозуміють цю істину й відповідно повернуть курс своєї політики й воєнного плянування — тим краще для них, для поневолених народів СССР і для цілого світу.

А. МАЛЮЦА ЧЕРГОВИМ ДОПОВІДАЧЕМ В Л. М. КЛЮБІ

З Літературно-Мистецького Клюбу повідомляють, що черговим доповідачем в Клюбі буде відомий наш мистець Антін Малюца, який говоритиме „Із мистецьких тем". Доповідь відбудеться в приміщеннях Клюбу при 149 2-га Евеню в найближчу п'ятницю, 9-го лютого, в год. 7:30 ввечорі.

В кожній українській хаті повинен знаходитися часопис „Свобода".

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

НЮ ЙОРК МІСТО

Різдв'яні дарунки для дітей скитальців у переїзді

Безпосередньо перед Різдвом появився зазив Українського Переселенчого Осередку до складання жертв на святочні дарунки для таких дітей, які в тому часі приїздили як скитальці з Европи і роз'їздилися з нюйорської пристані по різних місцевостях.

Усіх дітей, що приїхали в часі Різдвяних Свят до Америки старанням Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету було коло сотні. Всі вони дістали святочні пакуночки, а крім того маленькі забавки: дівчата книжки до кольорування, хлопці маленькі авта. Треба було бути в пристані і бачити радість тих дітей і їх батьків та родичів. Вони певно не забудуть до кінця життя цієї зустрічі в пристані після приїзду до „Обіцяної Землі".

Збірку жертв започаткувала пані Ева Левицька з Асторії, яка сама працює в пристані в часі приїзду транспортів зі скитальщини. З нею співпрацювала для збірки пані А Питак, секретарка Жіночої Громади з Асторії. На їх руки зложили жертви:

Бр. св. О. Николая від. 5 У. Н.С. в Асторії, Л. Ай. з каси Братства $10; „Жіноча Громада" з Асторії з каси $10; Демократичний Клюб з Асторії з каси $5. Поодинокі особи з Асторії зложили жертви слідуючі: А. Микитин $2. По $1 зложили: М. Ґалан, Г. Василик, П. Барнич, П. Левенець, І Марко, А. Загоруйко, О. Мартин, Г. Сененко, С. Лішак, Н. Табака, М. Івашко, П. Гаврилець, А. Климишин, І. Сидор, М. Командо, М. Левицький, А. Скиба, І. Кухарський, Н. Левенець М. Почтар, М. Заровенний, М. Побер, Е. Кривень, п-ні Вуйків, п-ні Карапура, п-ні Врублевська, п-ні Питак і п-ні Фіґурська.

З інших місцевостей зложили: Гелен Борак, Клівленд, Л. Луців, Бруклин, Род. Лукіянович Фляд, Філя, Ксеня Бей, Ст. Луїс. В додатку п-ні В. Ярмоленко і О. Романовська прислали діточе біля, цукорки і забавки.

Зі збірки осталося ще $35.45, які підуть дальше на зазначену ціль.

Всім жертводавцям в імені дітей і їх родичів складає щиру подяку Український Переселенчий Осередок в Ню Йорку.

Марія Демидчук

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА"

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ФРЕНКФОРД, Па. — Т-во ім. Д. Вітовського, від. 268, повідомляє, що місячні збори відбудуться в суботу, 10. лютого, в домі Українських Горожан на Вакелінґ. Початок зборів 7:30 ввечері. — Радинський, секретар.

ШІКАГО, ІЛЛ. — Бр. св. Стефана від. 221, повідомляє своїх членів і членкиць, що місячні збори відбудуться в неділю 11. лютого, в 12:30 пополудні в Домі Відділів У.-Н.Союзу 841 N. Western Ave.

На порядку дня є важні справи, тому просимо всіх до чисельної участи. Члени довгуючі є зобов'язані прибути на збори та вирівняти залеглості.

Дається до відома, що на річних зборах, що відбулися 14 січня ц. р. вибрано такий уряд на 1951 рік: Ф. Васильовський, предс., Т. Дужанський, заст. предс., Д. Максимюк, касієр, Т. Шпікула, секр., М. Баран, заст. секр. (рек. секр.), М. Капюк, Д. Німилович і А. Стецюк — Конр. Комісія. Т. Кривов'яз, Д. Куньо і Анна Притула — надзирателі потребуючих, В. Лучків, дверник, Д. Стравняк, хорунжий.

Збори відбуваються в другу неділю в місяці в 12:30 пополудні в Домі Відділів У.Н.Союзу 841 N. Western Ave. В понеділок по зборах в год. 8 ввечорі збирається вкладки, як теж кожної неділі в 12:30 пополудні.

У всяких відділових справах чи плачення вкладок, просимо голоситись до секретаря: Taras Shpikula, 5466 W. Haddon Ave, Chicago 51, Ill. або телефонуйте Austin 7—5054.

ЕМБРИДЖ, ПА. — Подаємо до відома всім членам і члиницям Бр. св. Василия Великого, від. 161, що чергові збори відбудуться в суботу, 10. лютого, в год. 7. ввечорі у власній залі. Просимо всіх членів, місцевих і позамісцевих, старших і молодих прибути точно на означений час, бо є важні справи до вирішення. Просимо новоприбулих зі скитальщини ставати в члени нашого відділу і У.Н.Союзу. Взиваємо довгуючих членів вирівнювати свої залеглості. — Уряд.

КЛІВЛЕНД, О. — Місячні збори Бр. св. Петра і Павла від. 102 відбудуться в неділю, 11. лютого зараз по другій і третій Службі Божій в церковній галі 2280 W. 7-th. — За уряд: Г. Голубець, предс., М. Бобечко, секр., В. Жук, кас.

ПАСЕЙК, Н. Дж. — Тов. ім. Івана Франка від. 97 повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться 18-го лютого 1951 р., о год. 2-ій пополудні в приміщенні шкільної залі, Укр. Прав. Церкви при 45 „Hope Ave" Passaic, N. J. Є важливі справи до полагодження, а тому присутність всіх членів обов'язкова. Проситься членів вирівняти свої вкладки. — В. Бродський, предс., П. Величко, рек. секр., В. Табачук, фін. секр.

ЮТИКА, Н. Й. — Бр. св. Петра і Павла, від. 58, повідомляє своїх членів, що місячні збори відбудуться в суботу, 10. лютого ц. р. точно в год. 6-тій ввечорі в церковній залі при 209 First St., Utica, N. Y. Всі члени повинні явитися на збори, бо є важні справи до вирішення на біжучий рік. Рівно ж проситься всіх членів вирівняти свої залеглості, бо в противному разі будуть суспендовані. На останніх зборах, в січні вибрано уряд на рік 1951 в такому складі: Ф. І. Фалінський, предс., М. Романів, заст., А. Шенайда, фін. секретар, В. Запаринюк, рек. секр., М. Онищак, кас., М. Дацковський, заст. Т. Нейпораний, М. Фалінський і С. Романяк, контр. ком. — За уряд: В. Запаранюк, рек. секретар.

ДІТРОЙТ, МІШ. — Тов. У.Н.Союзу від. 141, повідомляє всіх своїх членів, що річні збори відбудуться в неділю 11-го лютого, в 3-тій год. пополудні, в Н. Домі, 4655 Мартін вул. Кожний член і членкиця повинні явитися на річні збори. Буде вибір уряду на рік 1951. Члени повинні вирівнати свої вкладки, бо секретар не може ходити по хатах кожного місяця за вкладками. — Ю. Гутс, предс., А. Якіма, секр.

ЧЕСТЕР, ПА. — Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 156, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбудуться в неділю, 11. лютого точно в 2. год. пополудні в домі клюбу. Отож просимо Вас усіх прийти конечно на ці збори, бо є важні справи до полагодження. — За уряд: Н. Муляр, предс., В. Трач, касієр, В. Новак, секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. — Збори Т-ва Єдність, від. 163, відбудуться в неділю 11. лютого в год. 1. пополудні, в домі Горожан 847 N. Franklin St. Проситься всіх членів бути на означений час, бо маємо багато справ до вирішення.

Подається до відома, що на річних зборах вибрано такий уряд: Н. Курко, предс., П. Мельник, рек. секретар, М. Паранич, фін. секр.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА. — Місячні збори Бр. св. Василія, від. 339, відбудуться в суботу 10. лютого 1951, в год. 6. ввечорі в домівці громади 3322 Н. Лавренц вул. Проситься всіх членів, місцевих і позамісцевих бути присутніми на зборах і вирівнати свої вкладки. Маємо теж інші справи до полагодження.. — За уряд: І. Жмутин, предс.; І. Сорока, кас., А. Хромяк, секр.

НЮАРК, Н. Дж. — Місячні збори Тов. Зап. Січ. від. 371, відбудуться в п'ятницю 9. лютого о год. 8-мій ввечорі в Січовій Галі 506—18 Avenue, Newark, N. J. Проситься членів приходити на місячні збори і платити свої вкладки на зборах відділу. — За уряд: О. Паньків, предс., Ю. Варанюк, секр.; П. Заблоцький, касієр.

РАЧЕСТЕР, Н. Й. — Збори Сестрицтва Рож. Пресв. Богородиці, від. 36. відбудуться в суботу, 10. лютого о год. 6. ввечорі, в церковній галі. Просимо членкиць прийти на означений час, запізнатись з новим урядом, а теж подати свої докладні адреси. Маємо союзові календарі на продаж, і їх можна купити на зборах. — К. Шурґот, предсідниця, Х. Вялецька, кас., С. Гунька, секр.

ЧЕСТЕР, ПА. — Бр. Сош. Св. Духа, від. 237, повідомляє всіх своїх місцевих і позамісцевих членів, що річні збори відбудуться в неділю 11. лютого, о год. 2-гій пополудні точно, в Укр. Народ. Домі, 4-та і Ворд вул. Приявність всіх членів конечна, бо є багато справ до полагодження. Уряд і контроля здадуть звіт за 1950 рік, а опісля буде вибір нового уряду на рік 1951. Взивається довгуючих членів прийти на збори і вирівняти свої довги. — Уряд.

РАЧЕСТЕР, Н. Й. — Чергові збори Укр. Нар. Дому від. 316, відбудуться дня 8. лютого 1951 о год. 8. ввечорі в Товариськім Домі 831 Джозеф Евеню. Проситься усіх членів і членкиць прибути на означений час. — І. Свереда, предс., П. Ковтун, кас., В. Гавриляк, фін. секр., В. Іванців, рек. секр.

ЙОНҐСТАВН, О. — Місячні збори Тов. ім. О. Васараб, від. 348, відбудуться в неділю 11. лютого 1951, зараз по Службі Божій в церковній галі, при 526 W. Rayen Ave. Проситься всіх членів прибути на ці збори, бо є важні справи до вирішення. Проситься цих, що бажали б вступити в члени У.Н.Союзу прийти на збори. — За уряд: В. Дубас, предс., Й. Стахура, кас., М. Періг, секретар.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

М. Ш., Ню Йорк, Н. Й. — Дуже добре, що хочете написати кілька слів до сенатора Джансона. Адресуйте: United States Senate, Washington, D. C. Якби Ви не адресували, але як напишете сенатор, чи член Палати репрезентантів (конґресмен), то певно дійде. Це дуже вказане, щоб американські українці писали такі листи до сенаторів, конґресменів, чи до таких визначних людей, як Герберт Гувер, Гаролд Стассен, чи інші, коли вони забирають слово в справах, що відносяться до боротьби з комуністичною аґресією і згадують або поминають Україну. Писати треба в одному і другому випадку, і висказувати свої завваги.

І. К., Інґлвуд, Колорадо. — Дуже добре зробили, що написали листа до „Ди Денвер Повст" в справі замітки про симфонію проф. Р. Придаткевича, в якій Ален Йонґ пише про „російську душу". Вже проф. Придаткевич певно не дав найменшої причини до такої нотатки, бо про нього завжди і всюди згадують як українця.

В. С., Роял Овк, Миш. — Це що Ви вичитали в „Дикшенері" з 1877 року, відноситься до Ґрогорія Скороводи. Згадка про цього українського философа коротка, але добре схоплена.